

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.

Режим звернення: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення – 12.10.2023 р.).

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (в редакція від 19.10.2023). *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст.250

Гребенюк Дмитро Олегович
*асистент кафедри міжнародного та
європейського права Національного
університету «Одеська юридична академія»*

ЛОБІЗМ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Лобізм, складне та багатоаспектне суспільна явище, яке набуває все більшого значення у сучасних демократичних системах, зокрема в контексті розвитку парламентаризму. Це явище впливає на розвиток парламентаризму, оскільки лобісти виступають активними учасниками політичного процесу, втілюючи інтереси громадян та бізнесу в законодавчих ініціативах.

В сучасному світі, де демократія та права людини є визначальними принципами, розуміння впливу лобізму на ці цінності набуває важливого значення та підкреслює актуальність цього дослідження. Дане явище здатне бути

інструментом для захисту та розвитку демократичних інститутів, але водночас і загрозою для прозорості, справедливості та гласності у прийнятті рішень. Тому дослідження цього явища в аспекті захисту прав та свобод людини стає надзвичайно важливим завданням.

Варто наголосити, що дана наукова праця спрямована на розкриття викликів, які виникають у зв'язку з лобізмом у Європейському Парламенті. Правовий аналіз лобізму та його впливу на розвиток парламентаризму в Європейському Союзі є важливим кроком у напрямі забезпечення справедливих, демократичних та ефективних політичних процесів у сучасному світі. Перш за все необхідно з'ясувати зміст поняття «лобізм». Л. Зеттер говорить про лобіювання як про процес, спрямований на надання впливу на уряд і його інститути шляхом формування порядку денного державної політики [1].

«The Blackwell Encyclopaedia of Political Thought» розглядає лобістську діяльність як спроби організацій або окремих громадян впливати не лише на прийняття, відхилення чи зміну законів у парламенті, а також спроби впливати на адміністративні рішення уряду, спираючись на підтримку не лише обраних депутатів, а й різних політичних партій, державних і недержавних установ та громадськості [2].

Щоб краще з'ясувати динаміку впливу лобізму на парламентаризм необхідно зазначити такі факти. Вітчизняна наука характеризує явище

парламентаризму, як складне та різноманітне явище. Його можна і потрібно розглядати як з точки зору практики організації державної влади, так і формування системи поглядів, ідей, традицій у державі. Виходячи з цього, дослідження історії, стану та перспектив розвитку парламентаризму потребує врахування безлічі факторів, що зачіпають не тільки суто юридичні, а й соціальні, політичні та культурні аспекти. Природа парламентаризму формувалась достатньо довго та через призму генезису цього явища ми знаходимо підтвердження. Парламентаризм органічно властиво нашому народу, він міцно утвердився у суспільній свідомості та набув конституційних форм. Але те, як проходитиме подальше твердження, залежить від низки політико-правових чинників. Можна виділити декілька з них:

1. Це ефективність роботи самого парламенту. Вона повинна формуватися, як кількістю прийнятих законів так і затребуваністю, здатністю визначати норми, зрозумілі суспільству і сприймаються ним, стимулюють суспільний розвиток.

2. Це досягнення у суспільстві високої правової культури, що забезпечує шанобливе ставлення всіх без винятку громадян до свого представницького органу, розуміння його ролі в управлінні державою.

3. Це розвинена багатопартійна система, що включає сильні, впливові партії, що мають у своєму розпорядженні кадрові, матеріальні та

фінансові ресурси і мають реальну і стабільну підтримку електорату.

Перспективу на вирішення цієї проблеми відкриває час, цілком природно, що це складається не раптово. Насамперед це допоможе оптимізувати закони, сформувати політичну еліту, розвинути партійну структуру і як результат досягти належного рівня правової та політичної культури населення і підтвердженням даної тези буде висловлювання Жан – Жака Руссо «гарне вживання часу робить час ще більш дорогим».

Таким чином, лобіювання – це спроба вплинути на результат законотворчої діяльності; це законна частина будь-якої демократичної системи, незалежно від того, чи здійснюється вона окремими громадянами або компаніями, громадянськими суспільними організаціями та іншими зацікавленими групами, або фірмами, що працюють від імені третіх осіб [3].

Враховуючи історичний аспект варто наголосити, що перші лобістські організації, які діяли на території сучасного Європейського Союзу, були створені ще у 1958 році. Діяльність цих організацій в той час була направлена на звернення до національних представників, комерційних організацій або профспілок, така діяльність обумовлена слабкістю інституцій того часу, але суттєвим імпульсом для правого регулювання лобізму стала доповідь Марка Галле в стінах Європейського Парламенту, де він зазначив певні рекомендації, а саме: ухвалити

кодекс поведінки для лобістів; Зобов'язати лобістів реєструватися в спеціальному реєстрі, доступному для громадськості; Не допускати лобістів на ті поверхи, де розташовувалися кабінети депутатів парламенту; Зобов'язати лобістів подавати декларації про доходи; Видавати перепустки в будівлі парламенту тільки тим лобістам, які дотримуються певного кодексу поведінки, реєструються в реєстрі, а також повідомляють дані про своїх клієнтів і про витрати на лобістську діяльність. Характерно, що ця доповідь була негативно сприйнята депутатами парламенту і в результаті документ відправили на доопрацювання. На початку двохтисячних років запрацювала система реєстрації лобістських організацій в Європейському парламенті, завдяки цьому дані організації отримували певні привілеї та мали певну звітність, але в цей період був відсутній консенсус між Європейським парламентом та комісією. З відкритих джерел можна отримати інформацію, що між комісією та парламентом була підписана угода про створення єдиного реєстру лобістів, суттєвим, є той факт, що це було після набрання чинності Лісабонського договору [4]. Саме тут буде доречним дізнатись, чому саме в цей період сталися зміни, прийняття Лісабонського договору стало ключовим кроком у вдосконаленні організаційної структури та регулюванні діяльності Європейського Союзу. Даний нормативно – правовий акт мав значний вплив на процеси прийняття рішень в союзі,

зокрема на ролі та функції Європейської Комісії та Європейського Парламенту. У контексті лобізму в ЄС, Лісабонський договір вніс кілька важливих змін, серед характерних можна виділити те, що парламент отримав більше повноважень, включаючи рівноправність у прийнятті рішень. Додаткові повноваження Європейського Парламенту підвищили вимоги до прозорості в усіх аспектах роботи союзу, включаючи лобізм. Це сприяло створенню єдиного реєстру лобістів, що мав на меті покращити відкритість та контроль за діяльністю лобістів. І як результат ці зміни стали важливими кроком для підвищення прозорості, відкритості та демократії в інституціях європейського, включаючи способи взаємодії з лобістами та контролю за їхньою діяльністю.

Суттєвим етапом було також узгодження міжінституціональної угоди щодо обов'язкового прозорого реєстру між комісією, парламентом та комітетом із конституційних питань Європарламенту триває з 2016 р. Останні переговори з цього питання проводилися в жовтні 2020 р.; акцентувалося на питаннях про умови, особливості кожного інституту ЄС і управління реєстром [5]. К.І. Пашкова виділяє такі моменти, які були досягнуті в процесі узгодження: « 1) в якості попередньої умови для проведення зустрічей із вищими посадовими особами (senior staff) Генерального секретаріату, а також для участі в тематичних брифінгах, публічних заходах і доступу в

приміщення Ради зацікавлені представники матимуть зареєструватися в реєстрі з питань транспарентності; 2) взаємодія між лобістами і національними посадовими особами буде винятковою відповідальністю відповідної держави-члена (в тому числі при виконанні ним функцій Голови Ради). Однак мандат Ради спонукатиме держави-члени вимагати реєстрації для взаємодії з вищими посадовими особами (senior officials) постійних представництв; 3) передбачається більш широке застосування Реєстру, включаючи Раду та інші органи ЄС. Інститутами, на які поширюватиметься угода, будуть Комісія, Парламент і Рада; 4) визначення типу взаємодії, охопленого реєстраційними умовами, має бути передбачене відповідною установою; 5) розширення повноважень секретаріату в плані проведення розслідувань і застосування санкцій у зв'язку з можливими порушеннями Кодексу поведінки; 6) створення нової міжвідомчої керівної ради, що складається з трьох генеральних секретарів інститутів, яка здійснюватиме нагляд за виконанням угоди і виступатиме як апеляційний орган у зв'язку з будь-якими обґрунтованими проханнями осіб, які клопотатимуть про перегляд рішень за скаргами» [1].

В даній науковій праці ми дослідили різні аспекти лобізму, його розвиток та вплив на парламентаризм у сучасних правових системах, зокрема у Європейському Союзі. Проведений

правовий аналіз підкреслив важливість регулювання лобізму для забезпечення прозорості та відкритості у політичних взаємодіях, захисту інтересів громадян та забезпечення легітимності демократичних процесів.

Для нашої країни, яка рухається в напрямку демократичного розвитку та європейської інтеграції, питання регулювання лобізму стає надзвичайно актуальним бо виконання рекомендації в даному напрямку є необхідним для початку переговорів щодо членства в ЄС. На фоні реформування політичних та законодавчих структур країни, впровадження ефективних механізмів контролю за діяльністю лобістів може забезпечити відкритість та прозорість у процесах прийняття рішень. Це сприятиме підвищенню довіри громадян до владних інститутів, забезпечить впливовим групам відповідальність за їхню діяльність та сприятиме розвитку справедливої та демократичної суспільності, а також варто наголосити, що це необхідно для початку переговорів щодо членства в ЄС.

Джерела:

1. К. І. Пашкова. «ЛОБІЗМ В ЄС: ГЕНЕЗА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ», *Юридичний науковий електронний журнал*, № 9, pp. 365-368, 2020. URL:

http://www.lsej.org.ua/9_2020/93.pdfhttp://www.lsej.org.ua/9_2020/93.pdf

2. Пояснювальна записка до Проекту Закону України «Про лобізм» № 5144 Офіційний портал Верховної Ради України: вебсайт. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60052&pf35401=40014>
3. Smallwood A, Hope S., Stevenson M. Lobbying in the EU: An Overview. EU Insight. September 2008. № 22. P. 1–2
4. Treaty of Lisbon. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>
5. Union of democratic change. Inter-institutional agreement on a mandatory Transparency Register for lobbyists European Parliament: URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-union-of-democratic-change/file-inter-institutional-agreement-ona-mandatory-transparency-register-for-lobbyists>